

**HARUKİ MURAKAMİ'NİN GEZİ KİTABI
UTEN ENTEN ÜZERİNDEN 1980 SONLARI
TÜRKİYE'SİNE VE TÜRK TOPLUMUNA BAKIŞ**

A VIEW OF LATE 1980s TURKEY AND
TURKISH SOCIETY THROUGH HARUKİ
MURAKAMİ'S TRAVELBOOK OF UTEN ENTEN

Emine SİCİM KAPLAN

24

HARUKİ MURAKAMI'NİN GEZİ KİTABI UTEN ENTEN ÜZERİNDEN 1980 SONLARI TÜRKİYE'SİNE VE TÜRK TOPLUMUNA BAKIŞ

A VIEW OF LATE 1980s TURKEY AND TURKISH SOCIETY THROUGH HARUKI MURAKAMI'S TRAVELBOOK OF UTEN ENTEN

Emine SİCİM KAPLAN¹

Anahtar Kelimeler:

Haruki Murakami,
Türkiye,
Uten Enten,
Türk İmajı,
Japon.

Keywords:

Haruki Murakami,
Turkey,
Uten Enten,
Turkish Image,
Japanese.

ÖZ

Türkiye geçmiş zamandan itibaren Japonlar tarafından ziyaret edilen ve üzerine yazı yazılan bir ülke olmuştur. Bu durum günümüzde de benzer şekilde devam etmektedir. Türkiye'yi ziyaret edenlerden biri de Japon Edebiyatçılarından Haruki Murakami'dir. Murakami 1981 ve 1988 yılları olmak üzere Türkiye'yi iki kere ziyaret etmiştir. 1988 yılındaki ziyaretinde Türkiye'nin yanı sıra Yunanistan'ı da gezen yazar, seyahatini "Uten Enten" adlı eserinde kaleme almıştır. Bu çalışmada, Murakami'nin bahsi geçen seyahatnamesi üzerinden seksenli yılların sonlarındaki Türkiye'sinin ve Türk toplumunun sosyal yapısının onun gözüyle nasıl olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Türkiye'de Batı'dan Doğu'ya kadar birçok bölgeyi gezen Murakami en çok Karadeniz Bölgesini beğenmiş, eserinde de bu bölgeden "Karadeniz" ve "Hopa" bölüm başlıkları altında detaylı olarak bahsetmiştir. Kitapta dikkat çekici nokta ise Murakami'nin çok beğenmesine rağmen Ege ve Akdeniz Bölgelerine yer vermeyerek, Doğu Anadolu Bölgesi'nde yoğunlaşmasıdır. Doğu Anadolu'yu Türkiye'nin en kötü yeri olarak nitelendirmiştir. Türk toplumunu aşırı meraklı ve tembel olarak niteleyen Murakami, sigaraya olan düşkünlüklerini de ayrı bir bölüm altında ele almış, Türkiye'ye gidecekleri de yanlarında sigara götürmeleri konusunda tavsiyede bulunmuştur. Eserinde siyasi konulara da yer veren Murakami, Kürt ve Ermeni sorunlarından bahsederek, Türklerin bu konular hakkında konuşmaktan kaçındıklarını vurgulamıştır.

ABSTRACT

Turkey has long been a country visited and written about by Japanese travelers, a tradition that continues to this day. Among these visitors is the renowned Japanese author Haruki Murakami, who visited Turkey twice, in 1981 and in 1988. Murakami travelled to Greece and then came to Turkey in 1988. He wrote about his trip in a book, titled "Uten Enten". This study aims to analyze Murakami's portrayal of Turkey and the social structure of Turkish society in the late 1980s, as reflected in his travelogue. Murakami travelled to many regions in Turkey-from the West to the East, expressing a particular fondness for the Black Sea Region, which he discussed in detail under the chapter titles "Karadeniz" (Black Sea) and "Hopa". On the other hand, although Murakami liked the Aegean and Mediterranean Regions too, he did not write about them. In his book, he dwelt on the Eastern Anatolia Region. He described Eastern Anatolia as the worst place in Turkey. He also described Turkish society as being overly curious and lazy. Furthermore, he discussed Turkish people's fondness for cigarettes in another chapter. He advised Japanese people to bring cigarettes with them when they went to Turkey. In his book, Murakami also covered political issues such as the Kurdish and Armenian issues, emphasizing that Turks tended to avoid talking about these issues.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, eminesicim09@gmail.com, Orcid no: 0000-0002-9328-1192.

Alıntılanmak için/Cite as: Sicim Kaplan E. (2025) Haruki Murakami'nin Gezi Kitabı Uten Enten Üzerinden 1980 Sonları Türkiye'sine Ve Türk Toplumuna Bakış, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34 (1), 404-419.

GİRİŞ

Seyahatname sözcüğü Arapça ve Farsça sözcüklerinin birleşiminden oluşup gezi hatıraları anlamına gelmektedir. Seyahatnamede yazar gezdiği coğrafi alanla ilgili farklı konulardaki bilgileri okuyuculara aktarır. Dolayısıyla seyahatnameler yazıldığı coğrafi alan ve dönemle ilgili önemli bilgiler içerir. Her dil ve edebiyatta geçmişten günümüze herhangi özel ya da resmi bir neden olmaksızın gezip gördükleri yerlerin özgün özelliklerini hatırat ya da gezi yazısı olarak kaleme alan bu vesile ile farklı coğrafya ve medeniyetleri okuyucu ile buluşturan yazarlar vardır (Maden, 2008). Japon edebiyatına bakıldığında aynı şekilde Osmanlı'dan günümüze Türkiye'yi zaiyaret eden ve gözlemlerini kaleme alan yazarlar bulunmaktadır. Bu yazarlardan biri de Japon edebiyatçılarından Haruki Murakami (村上春樹)'dir. Murakami seyahat ettiği ülkeleri anlattığı gezi yazılarının yanı sıra roman ve hikaye türünde de eserler vermiştir. 1990 yılında yayınlanan *Tōi Taiko* (遠い太鼓); 1998 yılında yayınlanan *Henkyō Kinkyō* (辺境・近境); 2001 yılında yayımlanan *Shidonī* (シドニー); 2015 yılında yayımlanan *Raosu ni ittai nani ga aru to iundesu ka?* (ラオスにいったい何かがあるというんですか?) adlı kitapları ise gezi yazılarından belli başlı olanlarıdır.

Yukarıda bahsi geçen eserlerin haricinde Türkiye'yi anlattığı 1990 yılında yayımlanan *Uten Enten* (雨天炎天) (*Yağmur ve Cehennem Sıcağı*) adlı kitabı bulunmaktadır. Murakami, 1981 ve 1988 yılları olmak üzere Türkiye'yi iki kere ziyaret etmiştir. İlk ziyaretinde kısa bir süre kalarak Kuşadası ve Efes Antik Kenti'ni gezmiştir. Geldiği dönemde Türkiye'nin oldukça sıcak olduğunu belirten Murakami, o dönemdeki petrol krizinden dolayı arabalarda klima çalıştırılmadığını ifade etmiştir. Efes'i gördükten sonra denizde biraz yüzüp, konaklamadan Yunanistan'a geçtiğini yazmıştır (Murakami, 1999, s. 112). İkinci ziyareti ise 7 yıl sonra olmuştur. Bu ziyaretinde Yunanistan'dan sonra Türkiye'ye geçen Murakami arkadaşıyla beraber üç hafta süresince kendi aracı² ile ülkemizi gezmiştir. Japonya'ya döndükten sonra gezisi süresince Yunanistan ve Türkiye'de yaşadığı deneyimlerini *Uten Enten* aracılığıyla Japon okuyucusuna aktarmıştır.

Çalışmamızda Murakami'nin üç haftalık Türkiye gezisi ele alınmış, Japon bir yazarın bakış açısından seksenli yılların sonlarındaki Türkiye ve Türk toplumu anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda eser içerisindeki Türkiye ve Türk toplumu ile ilgili metinler analiz edilmiştir. Metinlerin analizinde söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Söylem analizi tek bir teori, metot ve uygulama olmayıp, farklı disiplinler, farklı araştırma gelenekleri içinde yürütülen nitel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem konuşmanın yanı sıra metinlerde oluşan anlamı da inceler. Nitekim söylem analizinin öncülerinden Norman Fairclough, söylem analizinin yorumlayıcı ve açıklayıcı olduğunu belirtir. Söylem analizinin belli kuralları olmadığını vurgu yapan Fairclough, araştırmacıların konu bilgilerine göre farklı yorumlar yapabileceklerine dikkat çeker (Doyuran, 2018, s. 314-316). Söylem analizi yöntemi, uygulamada hermeneutik'ten (yorumlamadan) beslenir. Bu bağlamda çalışmamızda hermeneutik'ten faydalanılarak incelenen metinlerin analizinde, dilsel (dilbilgisel) bir çözümleme yapılmamıştır. Daha ziyade Uten Enten içerisinde geçen Türkiye ve Türk toplumu ile ilgili metinler analiz edilerek, yorumlanmıştır. Eser içerisinde metin seçilirken Türkiye ve Türk toplumu ile ilgili üzerinde durulan konuların ele alınmasına dikkat edilmiş, bölüm başlıkları buna istinaden oluşturulmuştur. Yazarın gezdiği yerler ile ilgili onu etkileyen örnekler üzerinde durulmuş, Türk toplumunu nasıl karakterize ettiği ele alınmıştır.

Yukarıda da değinildiği üzere Uten Enten ilk kez 1990 yılında Shinchōsha Yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Bu çalışmada kitabın 1999 yılında yayımlanan on sekizinci baskısından yararlanılmıştır. Eserin Türkçe'ye çevrilip çevrilmediği noktasında ise soru işaretleri bulunmaktadır. Zira "*Yağmur ve Cehennem Sıcağı*" adı altında Murat Komşucu tarafından Türkçe'ye çevrildiği 2016 yılına ait internet yazılarında belirtilmektedir. Aynı yazıda henüz yayınlanmadığı da eklenmiştir (Murakaminin Türkiye Seyahatnamesi, 2024). Araştırmalarımız sonucunda kitabın kesin olarak yayınladığı bilgisine ya da Türkçe baskısına ulaşamadık. Bundan dolayı bu çalışma hazırlanırken eserden alıntılanan kısımlar, eserin bölüm başlıkları da olmak üzere Japonca'dan Türkçe'ye çevrilerek

² Kendi aracı ile gezdiğini eser içerisinde Yunanistan sınır kapısından Türkiye'ye giriş yaptığı bölümden anlıyoruz. O kısımda Mitsubishi Pajero marka arabası içerisi işlemlerini yaptırdığını belirtmiştir (Bkz: Murakami, 1999, s. 93).

aktarılmıştır. Çalışmamızda ilk olarak Türkiye'yi ziyaret eden Japonlar ve yazdıkları eserler hakkında genel bilgi verilmiş, ardından Haruki Murakami'nin hayatı ve eserleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Uten Enten eserinin incelemesine geçilerek yazarın Türkiye ve Türk toplumu hakkındaki gözlemleri alt başlıklar altında toplanmıştır.

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'Yİ ZİYARET EDEN JAPONLAR VE ESERLERİ

Japonlar geçmişten itibaren Türkiye'ye ilgi duymuşlar ve burayı ziyaret etmişlerdir. Türkiye'yi ziyaret eden ilk Japon Fukuichi Genichirō (1841-1906)'dur. Iwakura Heyeti³ Fransa'da bulunduğu sırada birinci sekreter görevinde bulunan Fukuichi, Budizm Jōdo Shinshū mezhebinin kesisi olan Mokurai Shimaji (1838-1911) ile birlikte Osmanlı Devleti'ndeki mahkeme sistemlerini incelemek üzere 1873 yılında İstanbul'a gelmiştir. İlişkilerin başlangıcı da bu olay sayesinde olmuştur (Hasebe, 2018, s. 1). Ancak Genichirō'nun gezisi ile ilgili herhangi bir hatıratı bulunmamaktadır. Japonlar arasında Türkiye'yi ziyaret eden ve gözlemlerini kaleme alan ilk kişi ise Nakai Hiroshi⁴ olarak bilinmektedir. Nakai, 1876 yılında İstanbul'a gelmiş, bir yıl sonra da *Man'yu Kitei* (漫遊記程) adlı eserini yayımlamıştır. Yazdıklarından yola çıkılarak kendisinin İstanbul gezisinden memnun kaldığını söylemek zordur. Kitapta İstanbul'un yollarının kötü ve pis olduğu, şehirde çok fazla dilenci bulunduğu dile getirilerek olumsuz bir imaj çizilmiştir. Nakai, gezmenin yanı sıra devlet yetkilileriyle de görüşmeler gerçekleştirmiş, kendisi dönemin hem başbakanı hem de dışişleri bakanı ile görüşmüştür (Erkin, 2004, s. 85-86).

Nakai'nin İstanbul'a geldiği dönemden sonra iki ülke arasındaki karşılıklı ilişkiler yoğunlaşmış ve bu durum da Türkiye'ye gelen Japon sayısının artmasını sağlamıştır. Ienaga Toyokichi (家永豊吉) (1862-1936)⁵ de bu ziyaretçilerden birisidir. Ienaga, 1899 yılında İran'a, ardından Türkiye topraklarına gelmiş, her iki ülkedeki afyon üretimiyle ilgili incelemelerde bulunmuştur. Kendisi

3 Yaklaşık iki yüz elli yıl kapalılık dönemi geçiren Japonya, kapılarını dış dünyaya açtıktan sonra öncelikle Batılı devletlerle imzaladığı eşit olmayan anlaşmaları düzenlemek, bunun yanı sıra Batı'yı tanımak ve gözlemlemek, Batı'nın teknolojik ve bilimsel gelişmelerini yakından takip etmek istemiştir. Bu amaç doğrultusunda Batı'ya heyetler göndermiştir. Bunlardan biri de Iwakura Tomomi (1825-1883) önderliğinde 1871 yılında gönderilen devlet adamları, bilim adamları ve öğrencilerden oluşan Iwakura Heyeti'dir.

4 Nakai, İngiltere'deki Japonya konsolosluğunda birinci katip olarak görev yapmıştır. Görevi tamamladıktan sonra ülkesine dönerken Türkiye'ye uğramıştır. Bkz: Erkin, 2004, s. 86.

5 Japon bürokrat, seyyah.

yapmış olduğu seyahati ile ilgili *Nishi Ajia Ryokōki* (西亜細亜旅行記) adlı hatıratını yazarak, eserinde detaylı olarak Türkiye'ye yer vermiştir. Ienaga, Japon toplumunda dönemin Türkiye'si hakkında bilgi oluşmasına katkı sağlamıştır (Erkin, 2002, s. 238). Ancak bu dönemdeki en önemli isimlerden biri, belki de en önemlisi Ertuğrul Firkateyni'nin batmasından sonra hayatta kalanlara yardım etmek üzere gayri resmi elçi sıfatıyla 4 Nisan 1892 tarihinde İstanbul'a gelen Yamada Torajirō (山田寅次郎) (1866-1957)'dur (Erdemir, 2014, s. 220). Bir süre Türkiye'de kalan Torajirō, Japonya'ya döndükten sonra Türkiye ile ilgili anılarını kaleme alarak 1910 yılında *Toruko Gakan* (土耳其畫觀) adıyla yayımlamıştır. Eserde o dönem İstanbul yaşantısının detaylı olarak anlatılmasının yanı sıra, karakalem çalışması ile yapılmış şehre ait resimler de yer almıştır. Dolayısıyla İstanbul, görsel anlamda da Japon okuyucuların beğenisine sunulmuştur. Torajirō din, toplumsal yaşantı, ekonomi, bayramlar, yemekler, kadınlar vb. konulara değinerek Japon toplumunu aydınlatmıştır (Erdemir, 2014, s. 83-104).

Diğer taraftan resmi anlamda bir diplomat olarak İstanbul'u resmeden ve Japon toplumuna hem İstanbul hem de Türkiye hakkındaki gözlemlerini aktaran kişi Kobayashi Takashirō (小林高四郎) (1905-1987)'dur. Kobayashi, 1942 yılından 1946 yılına kadar Türkiye'de yaşamış ve bu tarihler arasındaki deneyim ve gözlemlerini 1948 yılında yayımladığı *Isutanbūru no Yoru* adlı eserinde okuyuculara aktarmıştır. Kobayashi kitabında Türkiye'nin tarihi, siyaseti, dili, bilimi, ekonomisi ve daha birçok farklı konu hakkında bilgi vermiştir. Dolayısıyla içerik açısından Türkiye'yi her yönden anlatan zengin bir eser olarak değerlendirilebilir (Erkin, 2004, s. 113-117). Kobayashi'nin yanı sıra, 1996 – 1999 yılları arasında Japonya'nın Ankara Büyükelçisi olarak görev yapan Tōyama Atsuko (遠山敦子) (1938-) da Türkiye ile ilgili gözlemlerini kaleme dökerek, izlenimlerini 2001 yılında yayımladığı *Toruko: Seiki no Hazama de* (トルコ世紀のはざま) adlı eserinde

anlatmıştır. Bu eser Hüseyin Can Erkin tarafından 2004 yılında *Türkiye: Yüzyılın Dönemecinde* adıyla dilimize kazandırılmıştır (Erkin, 2004, s. 1).

Yukarıda da görüldüğü üzere Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar Japonların Türkiye'ye olan ziyaretleri devam etmiştir. Ülkemizi ziyaret eden Japonlar, kaldıkları süre zarfında edindikleri kişisel tecrübe ve gözlemlerini yazıya dökerek Japonya'da Türkiye algısının şekillenmesine katkı sağlamışlardır. Türkiye'deki Japonya çalışmaları incelendiğinde daha çok geçmiş dönemlerde yani Cumhuriyet öncesi dönemlerde Türkiye'yi ziyaret eden ve izlenimlerini kaleme alan kişilerin eserlerinin incelendiği, bu kişilerin Türkiye ve Türkler hakkındaki düşüncelerinin ortaya konmaya çalışıldığı görülmektedir (Erkin, 2004). Oysaki yakın dönemde de birçok Japon Türkiye'yi ziyaret etmiş ve izlenimlerini kitap olarak yayımlamıştır. Bunlardan biri de yukarıda bahsettiğimiz gibi Haruki Murakami'dir.

HARUKI MURAKAMI'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Haruki Murakami, 1949 yılında Kyoto'da dünyaya gelmiş, Kobe'de büyümüştür. Waseda Üniversitesi'nde klasik drama eğitimi alan Murakami, ilk romanını 1979 yılında kaleme almıştır. Rüzgârın Şarkısını Dinle (風の歌を聴け) 'adındaki romanıyla Gunzo Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür (Murakami, 1999). Murakami'nin bir diğer önemli romanı olan ve 1985 yılında yayımlanan *Haşlanmış Harikalar Diyarı ve Dünyanın Sonu* (世界の終りとハードボイルド・ワンダーランド) da aynı yıl Tanizaki Ödülü'ne layık görülmüştür. 1987 yılında yayımladığı *Noruvei no Mori* (ノルウェイの森) adlı romanı, Japonya'da milyonlarca satmış ve Murakami'nin edebiyat alanında şöhret kazanmasını sağlamıştır. 1991 yılına gelindiğinde Murakami Japonya'daki yaşamından biraz uzaklaşarak Amerika'ya taşınmıştır. Amerika'da bulunduğu 1991-93 yılları arasında Princeton Üniversitesi'nde ve 1993-95 yılları arasında da Tufts Üniversitesi'nde eğitim vermiştir. Murakami'nin en iddialı romanlarından olan *Nejimaki-dori Kuronikuru* (ねじまき鳥クロニクル) adlı eserini de Amerika'da bulunduğu süre zarfında yazmıştır (Haruki Murakami Japanese Author, 2019). Yaklaşık

olarak 4 yıl Amerika'da kalan Murakami, 1995 yılında Japonya'ya geri dönmüştür. Döndüğü yıl Japonya'da iki büyük felaket yaşanmıştır. Bunlardan ilki 17 Ocak 1995 tarihinde Kobe'de gerçekleşen Büyük Hanşin depremidir. 7,2 büyüklüğünde yaşanan deprem sonrası binlerce kişi hayatını kaybetmiş, Japon ekonomisi büyük zarar görmüştür. Bir diğer felaket ise depremden iki ay sonra 20 Mart'ta Japonya'nın başkenti Tokyo'da sarin gazıyla gerçekleştirilen terör saldırısıdır. AUM Shinrikyo (オウム真理教) dini mezhebinin üstlendiği saldırı Kasumigaseki ve Nagatachō'dan geçen trenlere düzenlenmiştir. Saldırıların sonucunda hayatını kaybedenler ve geçici görme sorunları yaşayanlar olmuştur. Yaşanan bu iki üzücü olaydan sonra Murakami, 1997 yılında metro saldırısını anlattığı *Andaaguraundo* (アンダーグラウンド) adlı romanını, üç yıl sonra da Kobe depremini anlattığı altı kısa öyküden oluşan *Kami no Kodomotachi wa Mina Odoru* (神の子どもたちはみな踊る) adlı kitabını yayımlamıştır. Eserler vermeye devam eden Murakami, 1999 yılında *Sputnik Sevgilim* (スプートニクの恋人), 2002 yılında *Sahilde Kafka* (海辺のカフカ), 2004 yılında *Afutā Daku* (アフターダーク), 2009 yılında *IQ84*, 2013 yılında *Renksiz Tsukuru Tazaki'nin Hac Yılları* (色彩を持たない多崎つくると、彼の巡礼の年), 2017 yılında *Kishidanchō Goroshi* (騎士団長殺し) adlı romanlarını yazmıştır (Haruki Murakami Japanese Author, 2019).

UTEN ENTEN HAKKINDA

Uten Enten Murakami'nin Yunanistan ve Türkiye'deki seyahatlerini anlattığı gezi kitabıdır. Eser ilk kez 1990 yılında Shinchōsha tarafından Japonca olarak iki ayrı cilt halinde yayımlanmıştır. İlk cilt Yunanistan'daki seyahatlerini, diğeri ise Türkiye'deki seyahatlerini konu alıyordu. Her iki cilt bir araya getirilerek tek bir kitap olarak ise 1991 yılında yayımlanmıştır. *Uten Enten* iki bölümden oluşmakta olup, toplamda 187 sayfadır (Murakami, 1999). İlk bölüm Murakami'nin Yunanistan gezisinden elde ettiği gözlemlerinden, ikinci bölüm ise Türkiye'den oluşmaktadır. Türkiye bölümü, eserin 89. sayfasından itibaren başlamakta olup, 11 alt başlık altında anlatılmaktadır. Bölüm başlıkları; Heitai (Asker), Pan to Chai (Ekmek ve Çay), Toruko (Türkiye), Kokkai (Karadeniz), Hopa, Vu-an Neko (Van Kedisi), Hakkari

6 Kitap başlıklarında Murakami'nin Türkçe'ye çevrilen eserleri Türkçe olarak verilmiş, çevrilmeyenler ise orijinal dilinde yazılmıştır.

ni Mukau (Hakkâri'ye Doğru), Hakkâri, Maruboro (Marlboro), Kokudō 24 Gösen no Akumu (Ulusal Karayolu 24'te Kabus), Kokudō 24 Gösen ni sotto (24 No'lu Ulusal Karayolu Boyunca) şeklindedir. Eser içerisinde Karadeniz Bölgesi detaylı olarak anlatılmış, Van kedisi bölüm başlığı altında da Van ve Doğu Anadolu'ya yüzeysel olarak değinilmiştir. Ayrıca Hakkâri, Diyarbakır gibi yerler de ayrıntılı olmamakla birlikte okuyucuya aktarılmıştır.

Giriş bölümünde de bahsettiğimiz üzere Murakami Türkiye'ye ilk kez 1981 yılında gelmiştir. Bu bilgiyi *Uten Enten* adlı eserinde sarf ettiği cümlelerinden anlıyoruz. Eser içerisinde Kuşadası'nda kısa bir süre kalan Murakami aşırı sıcaktan bunalarak Yunanistan'a geçtiğinden bahsetmiştir. Ancak kısa süre kalmış olmasına rağmen Türkiye'den çok etkilendiğini ve o güne kadar gittiği ülkeler içerisinde Türkiye'nin farklı bir havası olduğunu dile getirmiştir. Türkiye ile ilgili olarak:

O zamandan beri Türkiye'ye karşı güçlü bir ilgi duyuyorum. Nedenini bilmiyorum. Beni çeken şey, oradaki atmosferin başka her yerden farklı, özel bir niteliği varmış gibi görünmesiydi. Dokusu, kokusu, rengi ve diğer her şey şimdiye kadar soluduğum diğer havalardan farklıydı. Tuhaf bir havaydı...Ondan sonra birçok ülkeye gittim ve gittiğim yerlerde çok farklı havalar soludum. Ama Türkiye'deki havanın harikalığı hiçbir yerdekine benzemiyordu. Niçin Türkiye'nin havası kalbimde bu kadar yer etti? Bunu ben açıklayamıyorum. Bu açıklanamaz (Murakami, 1999, s. 113).

“Niçin Türkiye'nin havası kalbimde bu kadar yer etti? Bunu ben açıklayamıyorum. Bu açıklanamaz.” sözleriyle nereye giderse gitsin hep hatırladığını ifade etmiştir. Türkiye'ye hep gelmek istediğini ancak kaç kere Yunanistan'a gitmesine rağmen Türkiye'ye uğrayamadığını dile getirmiştir. Çünkü Türkiye'nin dört köşesini gezmek istediğini söyleyen Murakami, bunun için hazırlık yapmak gerektiğini de ekleyerek “Öncelikle sağlam bir arabaya ve sağlam bir yol arkadaşına ihtiyacım vardı. Zor bir yolculuk olacağından eşimi yanımda götürmezdim. Ayrıca yolculuk için ehliyet almam gerekiyordu. Temel Türkçeyi de öğrendim. Türkiye ile ilgili çok sayıda kitap okudum.” şeklindeki ifadeleriyle Türkiye gezisi için yapmış olduğu ön hazırlıklarını belirtmiştir. Tüm hazırlıklarını tamamladıktan sonra Murakami Türkiye'ye ikinci kez

1988 yılında gelmiştir. Bu gezisinde kendisine fotoğrafçı arkadaşı Matsumura eşlik etmiştir. Kendi araçları ile gezen ikili üç hafta boyunca İstanbul'dan başlayarak Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege Bölgelerindeki bazı şehirleri gezmişlerdir.

UTEN ENTEN ADLI ESERDE TÜRKİYE VE TÜRKLER

Murakami'nin Türkiye'deki Gezi Güzergâhı

Murakami üç hafta süren gezisi boyunca Marmara, Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege Bölgelerini ziyaret etmiştir. Seyahati süresince elde ettiği kişisel gözlemlerine dayanarak Türkiye'yi beş kısma bölmüştür. Buna göre Avrupa'dan araba ile girdiğinizde ilk olarak Türkiye'nin Avrupa tarafı yani Trakya'nın karşıladığını belirtmiştir. Bu bölgenin birinci Türkiye olduğunu ifade eden Murakami, topografik olarak Kuzey Yunanistan'dan bir farkı olmadığını dile getirmiştir. Trakya'nın topraklarının geniş ve verimli olduğunu yazmıştır. Trakya'dan sonra İstanbul'un geldiğini dile getiren Murakami, İstanbul'u kirli, eski, gürültülü, kalabalık, havası pis bir yer olarak nitelerken, arabaların son derece tehlike arz ettiğini, trafik lambalarının var olmasına rağmen herhangi bir işlevlerinin bulunmadığını belirtmiştir. Otellerin de çok pahalı olduğunu ifade eden Murakami, insanların halı satmaya çalıştığı ünlü Kapalıçarşı'da bile görülecek hiçbir şeyin olmadığını yazmıştır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen İstanbul gecelerinin harika olduğunu da eklemiştir (Murakami, 1999, s. 116). Boğaz Köprüsü'nden sonrasının Türkiye'nin Asya tarafı olduğunu belirten Murakami, Karadeniz için “Dai Ni no Toruko (İkinci Türkiye)” ifadesini kullanmıştır. Karadeniz'i turisti az, yağmuru fazla, manzarası güzel bir bölge olarak betimlemiştir. Karadeniz ile Ege'yi kıyaslayarak sadece yolların ve otellerin kalitesinin Karadeniz'de biraz daha düşük olduğunu vurgulamıştır (Murakami, 1999, s. 116). İran – Irak sınırını üçüncü Türkiye olarak nitelendiren Murakami, dördüncü Türkiye olarak da Suriye sınırından Akdeniz'e kadar olan kısma işaret etmiştir. Bu bölgede Arap esintisinin yoğun olduğunu da eklemiştir. Batı Akdeniz ve Ege Bölgesini de beşinci bölge olarak ifade etmiştir. Ege Bölgesi'ne kadar geldiğinizde manzaranın aniden berraklaştığını belirten

Murakami, iç bölgelerin tozlu havasından uzak, insanların yüzlerinin daha parlak olduğunu ifade etmiştir. Lüks tatil yerlerinin de sayısının arttığını dile getirmiştir (Murakami, 1999, s. 117). Bu beş Türkiye içerisinden de en çok Karadeniz Bölgesi'ni sevmiş ve bu yeri ayrıntılı olarak eserinde ele almıştır (Murakami, 1999, s. 115-117).

Murakami, Türkiye gezisine İstanbul ile başlamıştır. Ancak eserinde İstanbul'a yüzeysel olarak değinmiş, ayrıntılı olarak okuyucuya aktarmamıştır. İstanbul'dan sonra Karadeniz Bölgesi'ne geçen Murakami, burada Amasra, Sinop, Samsun, Trabzon ve Hopa'yı gezmiştir. Gittiği şehirler içerisinde Trabzon'a hayran kalmıştır. Trabzon'u Bizans Dönemi'ne ait kalıntıların ve yoğun olarak ayakkabıcıların bulunduğu ilginç bir şehir olarak betimlemiştir. Ancak Trabzon'da camiye yakın otelde kaldığından sabah ezanından rahatsız olmuş ve okuyucularına camiye yakın otellerde kalmamaları konusunda tavsiyede bulunmuştur (Murakami, 1999, s. 131). Bunun yanı sıra bir eleştiriyi de Hopa'daki otel yönetimine getirmiştir. Kaldığı oteldeki resepsiyonist mesaisi dolduktan sonra akşam saat on gibi oteli müşterilerin üzerine kilitleyerek evine gitmiş, sabah saat sekizde geri dönmüştür. Belirtilen saatlerde dışarı çıkmak istese de çıkamayan Murakami, yaşanan durum karşısında şaşkınlığını gizlemeyerek yangın gibi herhangi bir felaket durumunda kaçamayacaklarını belirtmiş ve uygulamanın yanlışlığını eleştirmiştir (Murakami, 1999, s. 139).

Karadeniz Bölgesi'nden sonra Murakami'nin üçüncü güzergâhı Doğu Anadolu Bölgesi olmuştur. Bu bölgede özellikle gölü ve kedisi ile bilinen Van şehrini tanıtmıştır. Van kedisinin özelliklerini ve buldukları yerleri anlatmış, kedi ile birlikte Van Gölü'nde yüzme hayalinden bahsetmiştir. Aşırıya kaçan bu hayalini gerçekleştiremese de Van'ın kedisini görmüş, gölünde de yüzmüştür:

Gelmeden önce Türkiye'de özellikle şunu yapmak istiyordum diye bir düşüncem yoktu. Sadece Türkiye'de arabamla dolaşıp, Türk insanlarını görmek düşüncesindeydim. Ancak yapabilirsem Van kedisini görüp, Van Gölü'nde yüzmek istiyordum. Bu benim küçük bir hayalimdi...⁷Tuz oranının fazlalığından mı bilemiyorum Van Gölü'nde yüzmek çok kolay. Yarım saat kadar yüzdüm, ancak hiç yorulmadım. Van Gölü'nün suyu özel bir turkuaz mavisi olup, çok güzeldi (Murakami,

1999, s. 142-143).

Gölün dışında Van ile ilgili olarak Murakami'nin bir diğer gözlemi şehrin civardaki yerlere göre büyük olması ve şehirde halıcıların çok bulunması olmuştur. Eserinde halı dükkânlarının pencerelerinde Van kedilerinin şekerleme yaptıklarına değinen Murakami, bu kedilerin varlığının halı satıcıları için oldukça yararlı olduğunu savunmuştur. Çünkü Van kedilerini görmek için dükkânın önüne gelen turistlere içeriden satıcının hemen gelerek "Hoş geldiniz içeri buyurun lütfen (Murakami, 1999, s. 150)" diyerek karşıladığını belirtmiştir. Turistler dükkâna girer girmez hemen çayın geldiğini ve karşılıklı Van kedileri hakkında sohbet ederken halı satmaya çalıştıklarını vurgulamıştır (Murakami, 1999, s. 150).

Murakami Van'dan sonra rotasını Hakkâri'ye çevirmiştir. İran sınırına en yakın noktanın Kürtlerin sınır geçişlerinin, kaçakçı operasyonlarının ve mülteci akınlarının en yoğun yaşandığı noktalardan biri olduğundan önlemlerin daha sıkılaştırıldığını dile getirmiştir. Türklerin yabancı turistlere asla bahsetmese de İran sınırından Hakkari'ye doğru ilerlendiğinde askerlerin gerillalar tarafından öldürülmesinin alışıldık bir durum olduğunu yazmıştır (Murakami, 1999, s. 98). Kötü ve pis bir şehir olarak nitelendirdiği Hakkari'nin soğuk kışları ile bilinmesinin yanı sıra güvenli olmayan bir şehir olarak bilindiğini dile getirmiştir. Bunun nedenini de Kürtlerin bölücü faaliyetlerinin merkezi olmasına bağlamıştır (Murakami, 1999, s. 151). Arabadan inip sokaklarında dolaştığımızda şehrin havasının gergin ve rahatsız edici olduğunu bulmuştur. Murakami Kürt sorunun en üst seviyede olduğu dönemde gittiği için şehri ziyaret etmek için yanlış zamanı seçtiğini kabul etmiştir. Ancak kendisinin uzun zamandır gazete okumadığını, bundan dolayı da durumun bu kadar kötü olduğundan haberi olmadığını da eklemiştir. Bunun yanı sıra Van'da bulunduğu esnada halı satıcılarına Hakkari'nin durumunu sorduğunu, onların da şehirde hiçbir problemin olmadığını, her şeyin yolunda olduğunu söylediklerini ifade etmiştir. Devamında da "Olumsuz durumlar söz konusu olduğunda genellikle ağızları sıkıdır (Murakami, 1999, s. 152)." şeklinde nitelendirerek Türk insanının kendi ülkelerindeki sorunlarla ilgili yabancılara konuşmadıklarını belirtmiştir.

⁷ Alıntı içerisinde kullanılan üç nokta cümleinin devam ettiği, ancak makalede gerekli olan kısımların alındığını belirtmektedir.

Murakami Hakkari'de insanların gözlerini ayırmadan kendisine bakmalarından rahatsız olmuş, bu duruma bir anlam verememiştir. Sokaklarda sadece erkek gördüğünü, büyük ihtimalle onların da Kürt olduğunu ifade etmiştir. Şehirde ziyade erkeklerin dış görünümünü detaylandıran Murakami, kafalarına Afganlılar gibi türban doladıklarını ve karınlarına da kuşak bağladıklarını dile getirmiştir (Murakami, 1999, s. 162). Polis ve asker sayı olarak şehrin içerisinde çok fazla bulunduğu dikkat çekerek, şehrin güvensizliğine gönderme yapmıştır. Arabalarından indiklerinde etrafını kalabalık bir grubun çevirerek çeşitli sorular sorduklarını dile getiren Murakami, bu şehirde daha fazla kalmak istemeyip bir an önce yola çıkmak istediklerini, şehrin havasının ve insanların gözlerinin güvensizlik hissettirdiğini belirtmiştir (Murakami, 1999, s. 163).

Nadir de olsa Hakkâri sokaklarında kadına da rast geldiğini yazan Murakami, şehirde bulunduğu süre zarfında sokakta sadece tek kadın gördüğünü vurgulamıştır. Kadının fotoğrafını çekmek istemiş, ancak siyah çarşaf giydiği için ön yargılı davranarak buna izin vermeyeceğini düşünmüştür. Ancak düşündüğünün tam tersine kadın mutlu olmuş ve fotoğraf çekilirken poz bile vermiştir. Yanıldığına farkına varan Murakami Hakkâri için “Gerçekten anlaşılması güç bir şehir (Murakami, 1999, s. 162-167)” ifadesini kullanarak şaşkınlığını belirtmiştir.

Görüldüğü üzere erkeklerin egemen olduğu, gelişmemiş, güvenli olmayan olumsuz bir Hakkâri resmi çizilmiştir. Olumsuz anlatımlar sadece Hakkâri ile sınırlı kalmamış, Uludere ve Cizre hakkında daha fazlası yazılmıştır. Cizre'nin Suriye sınırına yakın olmasından dolayı Arap kültürünün yoğunlukta olduğunu dile getiren Murakami, havanın, giyim kuşamın, dış görünüşün değiştiğini vurgulamıştır. Orta Asya manzarasının yavaş yavaş Arap renklerine büründüğünü ifade etmiştir:

Arafat benzeri türbanlar artmakta ve erkekler kasıklarının altından bollaşan pantolonlar giymektedirler. Baston kullanan insanların ve Arap harflerinin sayısında artış vardır. Kadın kıyafetleri çok daha canlıdır. Kadınlar Arap tarzı ışıltılı kıyafetler giyerler. İnsanların teni koyulaşırken, gözleri daha keskin görünür. Ayrıca askeri

kontrol noktalarında da azalma vardır. Özellikle barış olduğunu düşünmüyorum ama en azından sıkıyönetim bölgesinden çıktığımızı hissediyorum... Cizre, açıkça söylemek gerekirse kötü bir şehir. Buraya ulaştığımızda akşam saat yedi idi. Eşyalarımızı odaya yerleştirdikten sonra boğazım kuruduğu için bira almak üzere dışarı çıkmak istedim. Resepsiyonist, saat yediyi geçince bira satın alamayacağımı, hiçbir yerde bira satılmadığını söyledi. Bunun üzerine “Bira içebileceğim bir yer var mı?” diye sorduğumda hayır cevabını aldım. “Niye?” diye sorduğumda ise karşılığında hiçbir yanıt alamadım...Türkiye Müslüman ülke olmasına rağmen din konusunda o kadar tutucu değil. Cizre, Suriye'ye olan yakınlığından dolayı mı bilinmez aşırı tutucu. Bundan dolayı bira içilmemesini, şort giydiğim için çevreden dik dik bakılmasını buna bağlıyorum. Beni gördüğünde yere tükürenler bile oldu (Murakami, 1999, s. 178-179).

Japonya alkolün fazla tüketildiği bir ülkedir. Diğer taraftan ülkede yirmi dört saat açık marketler bulunmakta olup, on sekiz yaşını doldurmuş her Japon istediği an alkol satın alabilmektedir. Dolayısıyla Murakami'nin bira almak istediği karşısında gelen olumsuz cevabı niye şeklinde irdelemesi beklenen bir durumdur. Murakami'nin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kendisi Cizre'de kötü anlar yaşamıştır. Buna rağmen Türkiye'nin genel anlamda tutucu bir ülke olmadığını, coğrafik konumundan dolayı Cizre'nin dini anlamda daha tutucu olduğunu vurgulayarak Türkiye ile ilgili olumsuz bir ön yargı oluşturmak istememiştir.

Uludere ile ilgili olarak da Kürtler tarafından yollarının kesildiğini anlatmıştır. Mevki olarak tam olarak belirtmemiş olsa da Uludere yolundaki yaşadıklarını anlatırken bu olaya değindiğinden Uludere de olduğunu düşünmekteyiz. Yollarını kesenler Murakami ve arkadaşına Viyana'dan gelip gelmediklerini sormuşlardır. “Hayır” cevabı aldıklarında da üzgün bir şekilde kafalarını sallamışlardır. Murakami'ye göre bu kişiler Irak sınırını geçerek Türkiye'ye kaçan kişilerdi. Murakami ve arkadaşını da Viyana'dan gelecek inceleme ekibi zannetmişlerdi. Ona göre bu kişiler belki de Irak saldırısında ailelerini kaybetmişlerdi. Bu noktada da Türk hükümetinin sınırdaki Kürtler ile yabancı gazetecilerin temasa geçmesini yasakladığından⁸ durumu tam olarak

8 Türk hükümetinin Kürt mültecilerle yabancı gazeteciler arasındaki teması yasakladığını daha öncede belirtmiştir. “トルコ政府はクルド難民と外国人ジャーナリストとの接触を禁止した。” (Murakami, 1999, s. 156).

bilemediğini, ancak onlar için üzülüğünü ifade etmiştir.

Murakami Cizre'nin ardından rotasını Diyarbakır'a çevirmiştir. Büyük ve eski bir şehir olarak betimlediği Diyarbakır'da Kürt nüfusunun ve Türk askerinin fazlalığına değinerek, şehrin etrafının siyah yüksek duvarlarla çevrili olduğunu belirtmiştir (Murakami, 1999, s. 183). Şehir sakinlerinin Diyarbakır'ı "Ortadoğu'nun Paris'i" olarak nitelendirdiklerini ifade ederek, "Diyarbakır, sözde Ortadoğu'nun Parisi" cümlesiyle söylenenlerin aslında gerçeği yansıtmadığını alaylı bir ifadeyle dile getirmiştir (Murakami, 1999, s. 182-183). Aynı zamanda bu alaylı ifade Murakami'nin kitabındaki son cümlesi olmuş, Akdeniz ve Ege Bölgelerinden bahsetmeyerek Türkiye gezisini anlatmayı Diyarbakır iliyle sonlandırmayı tercih etmiştir. Ege ve Akdeniz'e niçin değinmediği noktası bir muammadır.

Türk Askerleri

Kitapta illerle ilgili yazılanların yanı sıra Türkiye'ye özgü bazı konuların bölüm başlıkları altında verildiği görülmüştür. Bu başlıklardan biri ve Türkiye ile ilgili bölümün ilk başlığı "Heitai (Asker)"dir. Murakami eserinde sınırda görevli olanlar, yol çevirmesi yapanlar, şehir merkezlerinde karşılaştığı askerler olmak üzere Türk askerlerini detaylı olarak ele almıştır. Bölüme Türkiye'de askerler ile ilgili yaşadığı tatsız bir anısı ile başlamıştır. Yaşadığı sıkıntıyı şöyle aktarır:

Türkiye'de asker ve polislerin fotoğrafını çekmek kesinlikle yasaktır. Şehrin manzarasını çekmek istediğinizde öncelikle etrafta polis veya asker olmadığını emin olmalısınız. Aksi takdirde polis veya asker tarafından 'Hey sen buraya gel!' diyerek kenara çekilip, sorguya çekilebilirsiniz. Ayrıca çektiğiniz fotoğraflar da elinizden alınabilir. Amacınız polis ya da askerinin fotoğrafını çekmek olmasa bile farkında olmadan çekmiş olduğunuz fotoğraf karesine onları da almanız sizi zor duruma sokabilir. Böyle bir durumda kalmak hem vakit kaybı hem de can sıkıcı olabilir. İstanbul'dayken bir kez böyle bir olay yaşamıştım ... Öncelikle o zaman mesai saatleri içerisindeki askerinin fotoğrafını değil, dinlenmede olan askerinin fotoğrafını çekmiştik. Çekmeden önce de donanma mensubu olan askerinin fotoğrafını çekmek için izin istedik. Kendisi "Tabi ki olur" dedi, üstelik poz bile

verdi. Daha sonra özel kıyafetli polis gelerek arkadaşım Matsumura'yı karakola götürdü. Zorla kamerasından filmi aldı. Anlamıyorum. Niçin dinlenmede olan askerinin fotoğrafını çekmek askeri sır olarak kabul ediliyor? Böyle bir şey nasıl Türkiye'nin çıkarını tehdit edebilir ki? (Murakami, 1999, s. 90-91)

Bu noktada Türkiye'nin güvenlik politikasına bir anlam veremeyen Murakami, askerlerin fotoğrafını çekmenin ne zararı olabileceğini sorgulamış, aynı zamanda Türkiye'yi seven biri olarak da tavsiyede bulunmuştur. Ona göre Türkiye Batı Avrupalıların kendilerine karşı beslediği karanlık, Geceyarısı Ekspresi⁹ tarzı önyargularından kurtulmak istiyorsa bu tarz askeri güvenlik politikalarını bırakması gerekmektedir (Murakami, 1999, s. 91).

Devamında Türkiye ile Yunanistan arasındaki değişimi vurgulayan Murakami şu şekilde ifade etmiştir:

Köprüden sonra bir adım atıp, Türkiye sınırlarına girdiğinizde havanın tamamen değiştiğini fark edebiliyorsunuz. Türkiye'deki insanlar çok ciddiler. Gülümseyen ve size el sallayan bir hava yok. Sınırdaki işlemler de oldukça katı... Kontrol noktaları birden fazla olup, her noktada ellerinde silahlarla hazır bekleyen askerler mevcut. Herhangi bir durumda anında silahlarını ateşleyecek havadalar (Murakami, 1999, s. 92-93).

Ancak Yunanistan sınırında görevli askerlerin Türk askerlerinden daha güler yüzlü olduklarını dile getirmiştir. Kamerayı onlara yönelttiğinizde gülümseyip el sallıyorlar. Tankların fotoğraflarını çektiğim için azarlanmıyorum." şeklindeki ifadeleriyle iki ülke arasındaki sınır güvenliğinin farkına dikkat çekmiştir. Elbette sınır güvenliğini sağlayan görevlilerden ve askerlerden samimi olmalarını beklemek anlamsızdır. Aksine kontrol noktalarındaki görevlilerin işlerini ciddiyetle ve titiz bir şekilde icra etmeleri eleştirilecek değil, takdir edilecek bir konudur. Ayrıca Yunanistan ve Türkiye arasındaki anlaşmazlık yıllardır devam eden ve herkes tarafından bilinen bir sorundur. Bundan dolayı sınır güvenliğini sağlamak için eli silahlı askerlerimizin nöbet tutması beklenen bir durumdur. Kaldı ki kendisi de "Türkler ve Yunanlılar kedi-köpek gibidirler. Bundan dolayı zaman zaman iki ülke arasında

9 1978 yapımı sinema filmi. 1970 yılında Türkiye'de tutuklanıp hapse atılan bir Amerikalının gerçek öyküsünden esinlenerek yazılmıştır ve Türkiye ile ilgili olumsuz bir imaj çizmektedir.

silahlı çatışma çıktığı ve her iki taraftan askerlerin öldüğü olmuştur (Murakami, 1999, s. 92)” şeklindeki ifadeleriyle iki ülke arasındaki anlaşmazlığa dikkat çekmiştir.

Türkiye’de çok fazla asker bulunduğunu dile getiren Murakami, savaş halindeki ülkeler haricinde bu kadar çok askeri olan başka bir ülke olmadığını iddia etmiştir. Ülkede asker sayısının neden fazla olmak zorunda olduğunu da “Kısacası Türkiye yüzünü hangi tarafa dönerse dönsün gardını düşüremez. Türkiye’nin dostu yok. *Ülkede her zaman gerilimli bir hava mevcuttur.* Dolayısıyla asker sayısı fazla (Murakami, 1999, s.94).” şeklindeki ifadeleriyle açıklığa kavuşturmuştur.

Türk askerleri ile olumsuz ifadeler kullandığını kabul eden Murakami onlarla ilgili kişisel bir sorununun olmadığını belirtmiş, aksine katı sistemi, bürokrasiyi, militarizmi tiksindirici bulunduğunu eklemiştir. Türk askerlerinin doğal, arkadaş canlısı, meraklı ve çoğunun köyden gelen gençler olduğunu ve bu durumun yüzlerine bakınca anlaşıldığını ifade etmiştir. Ona göre Türk askerlerinin çoğunluğu fakir ve bilgi seviyesi fazla olmayan gençlerdir. İş bulamayıp, asker olmuşlardır. Murakami belki yaşının da etkisiyle onların çocuk gibi görüldüğünü ifade etmiştir (Murakami, 1999, s. 95). Eserinde askerler şöyle tasvir edilir:

Asyalı yüz hatlarına sahip gençlerdi. İçlerinde mecburi hizmetten dolayı asker olanlar olduğu gibi işleri olmayıp asker olanlar da vardı. Ancak bana göre onlar kesinlikle kahraman değillerdi. Çünkü onlar daha çok çocuk gibi görünüyorlardı. Onlar için uygun olmayan yere atılmış çocuk gibi görünüyorlardı... Bizler Türk askeri kelimesini duyduğumuzda zihnimize Arabistanlı Lawrence filmindeki kaba ve zalim Türk askerleri canlanır. Ancak bana göre kaba ve zalim olan Avrupalılar tarafından gösterilen Türk askerleridir. Benim Japon gözlerimden gördüğüm Türk askeri, ne kabadır ne de zalimdir. Sıradan askerdir. Bana göre onlar sıradan köy çocuklarıdır. Masum, saf, fakir ve acıya alışıktır çocuklardır (Murakami, 1999, s. 97).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere Yunanistan sınırında bekleyen askerlerin aksine ülkenin Doğu sınırında bekleyenler olumlu olarak okuyucuya aktarılmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere askerlerin tavırları ve davranışları buldukları konumla alakalıdır. Yunanistan

ve Türkiye arasındaki sorundan dolayı askerlerin ciddiyetsiz bir şekilde görevlerini yapması beklenemez. Türk askerlerinin Asyalı olduğunu dile getiren Murakami, onların Avrupalı ya da Amerikalı askerlerden farklı olduğunu iddia etmiştir. Dolayısıyla diller aynı olmasa da Türk askerlerini Avrupalı ve Amerikalılara göre daha çok anladığını dile getirerek şöyle devam eder: “Bu durum Asyalı olduklarından dolayı gibi kolay bir sebeple açıklanamaz. Onların gözlerinin içine baktığınızda bir şekilde saflık ya da eğilmeyen bir şeyler hissedildiği içindir (Murakami, 1999, s. 96).”

Murakami askerlerin saflığından etkilenmiş, kendine yakın hissetmiştir. Ancak otostop çekerek gitmek istedikleri yere kendilerini bıraktıracak kadar da rahat olmalarını eleştirmiştir. Otostop çeken askerlerin arabaya bindiklerinde oyuncaklarla dolu bir odaya bırakılmış çocuk gibi kaset çalara ilgiyle bakıp, arkadaşına kamera hakkında çeşitli sorular sorduklarını yazmıştır. Her iki tarafın konuşmayı sürdüreceği dil sıkıntısı olmasa kesin farklı konularda da konuşacaklarını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra otostop çeken iki askerin bir sigara ya da bir parça sakızla dillerinin çözüldüğünü de eklemiştir ((Murakami, 1999, s. 96).

Doğu sınırında bir gün içerisinde ondan fazla asker çevirmesine takıldıklarını belirten Murakami, iki çeşit askerden bahsetmiştir. Bunlardan ilki işlerini ciddiyetle yapan, rütbesi yüksek, Avrupalı yüz hatlarına sahip, kendilerinin de çekindikleri bordo bereli askerlerdir. Ona göre bordo bereli askerler diğer askerlerden çok farklı olup, elit ve profesyonel kesimdir. Yüz hatlarının da farklı olduğunu ifade eden Murakami, bordo berelilerin Avrupalılara benzediklerini ve renkli gözlere sahip olduklarını belirtmiştir. Pasaport kontrolünü ciddiyetle yaptıklarını ve yüzlerinde hiçbir mimik olmadığı için korktuklarını dile getirmiştir. Diğer taraftan aynı mevkideki çevirmede bu kez pasaport kontrolü bile yapmayan, Murakami’nin aracının içerisine tuhaf şekilde bakış atarak “Sigaranız var mı? (Murakami, 1999, s. 97)” diye soran rahat Türk askerleridir. Aynı bölgede olmalarına rağmen Türkiye’de kuralların işleyiş tarzının kişiden kişiye göre değişmesi Murakami’nin kafa karşılıklığı yaşamasına neden olmuştur.

Türk Yemekleri

“Pan To Chai (Ekmek ve Çay)” bölüm başlığı altında Türk yemekleri Murakami’nin eserinde genişçe yer verdiği bir diğer konu olmuştur. Türk mutfağı tüm dünyada olduğu gibi Japonya’da da bilinmekte ve sevilmektedir. Özellikle sokak lezzetlerimizden döner Japonya’da kebab olarak adlandırılmakta ve birçok yerde Toruko Kebabı¹⁰ olarak satışa sunulmaktadır. Bunun yanı sıra Japonya’da farklı yerlerde ülkemizin lezzetlerini tanıtan Türk restoranları da bulunmaktadır. Bundan dolayı Murakami’nin Türk yemeklerine tamamen yabancı olmadığını söyleyebiliriz. Ancak kendisi kitabında üç haftalık gezisi boyunca Türk yemeklerine alışamadığını ve bu konuda biraz sıkıntı yaşadığını dile getirmiştir. Eserinde bu konu ile ilgili şöyle ifade eder:

Dürüst olmak gerekirse, Türk yemeklerini pek sevdiğim söylenemez. Her şeyden önce et ağırlıklı olup, kuzu etiydi. Günlük olarak çok fazla et tüketen biri değilim, söz konusu kuzu etiyse. Ayrıca yağlı yiyecekleri sevmiyorum. Sebze yemekleri bol olmasına rağmen restoranlarda servis edilen Türk yemekleri genellikle fazla pişmiş ve tadı yoğundu. Bu nedenle, yemeklerin lezzeti çoğu zaman sebzelerin kendi lezzetinin önüne geçer, öyle ki bir restorana girip kokuyu duyduğunuzda iştahınız kaçar. Türk restoranları Kore restoranlarıyla aynıdır ve içeri adımızı attığınız anda o kendine özgü kokuyu alırsınız... Özür dilerim ancak Türk yemekleri benim damak tadıma hiç uymadı. Kaç tane restoran, lokanta ve kebabçı varsa gittim. Ancak olmadı. Sadece benim değil, Matsumura’nın da damak tadına uymadı. İkimiz de o kokuya bir türlü alışamadık. Halk tarafından pek de hoş karşılanmayan Yunan yemeklerini ikimizin de bu kadar beğenmiş olması şaşırtıcı (Murakami, 1999, s. 104-105).

Murakami’nin seyahat ettiği güzergâhlara bakıldığında büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin de yapıldığı yerler olduğu görülecektir. Dolayısıyla gittiği restoranlarda koyun etinin haricinde başka etler de vardır. Ancak Murakami’nin de belirttiği gibi pişirme şekli önemlidir. Bunun yanı sıra kullanılan malzemeler, pişiren kişinin yeteneği, sunum da yemeğin lezzetini etkileyen diğer unsurlardır. Japon mutfağında lezzetin yanı sıra sunuma da oldukça önem verilmekte, öncelikle gözün doyumunu sağlanmaktadır. Sebzelerin besin değerini kaybetmemesi açısından

çok fazla pişirilememesine dikkat edilmektedir. Koku konusuna gelince kendine has kokuları olan sadece Kore ve Türk mutfağı değildir. Japon mutfağının da kendine özel bir kokusu vardır. Çin mutfağı, Fransız mutfağı, İtalyan mutfağı, Hint mutfağı, İran mutfağı şeklinde bu örnekler çoğaltılabilir. Ayrıca Japonlar balık etinin yanı sıra kırmızı eti de oldukça fazla tüketen bir toplumdur. Dolayısıyla Türk yemeklerinin lezzetli olmaması durumu, Murakami’nin de belirttiği gibi kendisiyle alakalı bir konudur.

Murakami seyahatleri süresince en çok tükettikleri yiyeceklerin ekmek, sebze, peynir ve çay olduğunu dile getirmiş, bunların içerisinde en çok da ekmeği sevmiştir. Ekmek sevgisini şöyle dile getirir:

Türkiye’de en çok sevdiğim ekmektir. Bir diğeri de kahvehaneleri. Ekmekleri hakkında tek bir şikâyetim bile yok, çok lezzetli. (Bu bilginin gezi rehberi kitabında bulunmaması ilginç.) ...Şimdiye kadar gittiğim ülkelerde yediğim ekmekler içerisinde en lezzetlisi Türk ekmeğiydi. Özellikle Türkiye’nin kırsal bölgelerine gittiğinizde oradaki ekmekler daha da lezzetli... Ekmeğin yanında yağ olsun veya olmasın farketmez. Ekmek aldığımız yerin yakınında manav varsa taze domates ve peynir alır, onunla yerdik... Bazen ekmeğimizi alıp kahvehaneye gider çay sipariş verir ve çayla ekmeğimizi yerdik. Normalde olsa kahvehanede böyle bir şey yapmak pek uygun düşmez. Yani içeriye yiyecek sokamazsınız. Ancak biz yabancı olduğumuz için hiç bir şey söylemeden çayımızı getirirlerdi. Ayrıca kahvehanelerde çayın fiyatı inanılmaz derecede ucuz (Murakami, 1999, s. 108).

Türk ekmeklerinin yanı sıra Murakami’nin ilgisini çeken bir diğer şey Türk çayı olmuştur. Eserinde üç haftalık kısa seyahati süresince çay tiryakisi olduğunu belirtmiştir. Başka ülkelerde öyle olmadığını söyleyen Murakami, mesela İtalya’da espresso ya da Yunanistan’da kahve içmeyi bu kadar çok istemezdi. Ancak Türkiye’de niyeyse çayın alışkanlık yaptığını, bu durumu da çayın kendine özgü çekiciliğine bağlamıştır. Bu durumu eserinde “Gezerken ‘Bir çay içelim mi’ şeklinde Türk alışkanlığına alıştık (Murakami, 1999, s. 109).” ifadesiyle belirtmiştir. Eserinde çay tiryakiliğini ve Türk çayını şöyle anlatır:

10 トルコ・ケバブ: Türk Kebabı.

Herhangi bir şehre gittiğimizde önce çay içerdik. Sabah uyandığımızda çay içerdik. Gezimizin yarısında durup çay içerdik. Sürücü değiştireceğimiz zaman çay içerdik. Yemekten sonra çay içerdik... Çay küçük cam bardakta gelir. Bardağın altında tabağı ve yanında kaşığı vardır. Bardak önce elinizi değıdiremeyeceğiniz kadar sıcaktır. Çay, biraz soğuduktan sonra içilir. İlk gördüğümde sıcak siyah çayın cam bardağı konulmasının pek de uygun olmadığını düşündüm. Ancak bardaktaki sıcak çaya zamanla alıştım. Bardağın dibinde küçük çay yaprakları olur. Ben şeker koymadan içmesini çok seviyorum. Hoş kokulu, keskin bir tadı var. Soğuk çay görmedim. Türkiye’de terleyecek kadar sıcak havalarda bile sıcak çayın tadı garip bir şekilde lezzetli gelir (Murakami, 1999, s. 111-112).

Çay tiryakiliğinin yanı sıra Murakami, gezisi boyunca çok sık uğradığı ve oturup gezi günlüğünü tuttuğu yerlerden olan kahvehaneyi eserinde ayrıntısı ile okuyucuya aktarmıştır. Kahvehaneler okuyucuya şöyle aktarılır:

Kahvehaneler, Japonya’daki kafelerden farklı olarak rahat yerlerdir. Aslında bu yerler biraz da ilginçtir.. Kahvehanelerin en iyi yerinde ülkenin kurucu babası Atatürk’ün resmi aslıdır. Ancak kahvehanelerde insanlar ülkelerinin yararına dokunacak işler yapmazlar. Bu yerlerde iki çeşit davranış görülür. Yaşımı almış kişiler sabahtan kahvehaneye gelip oyalanırlar. Kart oynayıp, okey oynayıp, dedikodu yaparlar. Elbette bu yerlerde sadece erkekler vardır. Müşteriler de çalışanlar da erkektir. Eğer kadın girerse sorun çıkabilir düşüncesindeyim (Murakami, 1999, s. 109).

Murakami, kahvehaneleri örnek göstererek Türk insanının tembelliğini eleştirilmiştir. Türklerin sigaraya ve kahvehaneye olan düşkünlükleri yıllar öncesinde de Japonların dikkatini çekmiştir. Bu konuya en güzel örnek Japonya’nın önemli aydınlarından Nagase Hōsuke’nin eseridir. Hōsuke, Türkiye’ye yönelik gerçekleştirdiği seyahatinden sonra kaleme aldığı Toruko to Torukojin (1915) adlı eserinde şöyle ifade eder:

Türkler, sigara ve kahveyi çok severler. Kahvehaneler, pek gösterişli olmayan, derme-çatma dükkânlardır ancak her yerde kahvehane bulmak mümkündür. Türkler, bu kahvehanelere giderek bir-iki saat boyunca burada otururlar ve yoldan geçenleri seyrederek. Bu esnada da, sigara ve kahve içerler. Avrupa’daki kahve evlerinin, aslında Türk

kahvehanelerinin taklit edilerek yapıldığı söylenir (Akbay, 2012, s. 10).

1980 Türkiye’sine ve Türk Toplumuna Bakış

Murakami, üç hafta süresince Marmara Bölgesi’nden başlamış, Karadeniz, Doğu Anadolu, Akdeniz ve Ege olmak üzere Türkiye’nin topraklarını karış karış gezmiştir. Gezisi boyunca farklı yerler görmüş, farklı kültürler tanımış ve elbette farklı insanlar ile karşılaşmıştır. Elde ettiği gözlemlerini ve deneyimlerini eserinin içerisine serpiştirerek Japon okuyucusuyla paylaşmıştır. Öncelikle Türkiye ile ilgili olarak Murakami’nin dikkatini çeken ilk şey yüz ölçümü olarak büyüklüğü olmuştur. Bunun yanı sıra bölge bölge manzaranın, iklimin, insanların yaşam şekillerinin ve hatta ırkların bile değişmesi onu şaşırtan bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisi Türkiye’ye gelmeden önce Türkler dendiğinde aklında hep tek tip ulusun canlandığını belirtmiştir. Ancak ziyaretiyle birlikte düşüncelerinde ne kadar yanıldığını, aslında öyle olmadığını anlamıştır.

Murakami gezisinde en çok Karadeniz Bölgesini sevmesine rağmen zaman zaman bölgeyle ilgili eleştirilerde de bulunmuştur. Bunlardan biri bölge boyunca yolların çok kötü olmasıdır. Bazı yerlerde haritada yol olmasına rağmen gerçekte bulunmadığına değinmiştir. Bu duruma çok şaşırdığını belirten Murakami, şaşırmanın yanı sıra, oldukça sıkıntı yaşadığını da eklemiştir. Japonlar için zaman çok önemli olduğundan yol aramanın kendilerine çok fazla zaman kaybettiğini ve 120 kilometrelik bir yolun iki buçuk saat sürdüğünden yakınmıştır (Murakami, 1999, s. 123). Yaşadıkları sıkıntılara rağmen Karadeniz’in havasını farklı bulan Murakami, insanların yüzlerinin farklı olduğundan, gözlerinin hayat dolu ışıldadığından bahsetmiştir. Türkiye’ye tekrar gelme şansı olursa gitmek isteyeceği yerin Karadeniz olduğunu yazmıştır. Karadeniz’de özel bir şeyin olmadığını, ancak bu seyahatinde en rahat ve dinlendirici anlarını bu bölgede yaşadığını dile getirmiş, Karadeniz’i sakin ve sessiz bir bölge olarak nitelendirmiştir (Murakami, 1999, s. 119).

Kitabında Karadenizli çocuklara da yer veren Murakami onların sürekli bir yerlerden çıkarak kendilerine el salladıklarını, çocuklara kendilerinin de karşılık verdiğini belirtmiştir. Ancak çocuklar sürekli el salladıkları için

belli bir süre sonra yorularak sadece ellerini kaldırmakla yetindikleri konusunda da itirafta bulunmuştur. Eserde Karadenizli çocukları, oldukça kısa saçlı olarak tasvir etmiş, bununla ilgili eserinin içerisine fotoğraf da eklemiştir. Çocukların saçlarının kısa olmasını da savaştan sonraki Japonya'nın görünüşüne benzetmiştir. Çocukların yanı sıra, büyüklerin de yol kenarında sandalyelere oturarak hiçbir şey yapmadan gelen geçen arabaları izlediklerini dile getirmiştir. Yol sormak için arabalarını durdurduklarında herkesin birden gelerek anlatmaya çalışmalarını “Gerçekten boş insanların fazla bulunduğu bir yer (Murakami, 1999, s.124)” diye nitelendirerek zamanın verimli kullanılmasını eleştirmiştir.

Murakami eserinde zaman zaman bölgeler arası kıyaslamalar da yapmıştır. Örneğin, Karadeniz gezisinde pazarlarda satış yapanların kadınlar olduğuna değinirken, Van'da hem satış yapanların hem de alışveriş yapanların erkekler olduğunu vurgulamıştır (Murakami, 1999, s. 136). Karadeniz'in Doğu Anadolu'dan farklı olduğuna değinen Murakami, Karadeniz pazarlarında genç ve güzel kadınların satış yaptığını ifade etmiştir. Kadınların sessizce oturarak, ciddi bir yüzle sebze sattıklarını, müşterilerini çekmek için tek bir kelime dahi etmediklerini dikkat çekmiştir. İnsanların önünde yüksek sesle konuşmak, ağızlarını açarak kahkaha atmak, tenlerini göstermek yani Japon kadınlarının sıradan yaptıkları hareketleri yapmanın Türkiye'de utanç verici hareketler olduğunu dile getirmiştir (Murakami, 1999, s. 137). Bu noktada Türk ve Japon kadınlarını karşılaştıran Murakami, Türk kadınlarının utangaçlıklarını ve muhafazakârlıklarını vurgulamıştır.

Murakami Türkler ile ilgili olarak da yol tarif etmekten ziyade kendilerini gidecekleri yere kadar eşlik edecek kadar kibar olduklarını vurgulamıştır. Bu durum eserde şöyle aktarılır:

Avrupalıların ve Türklerin kibarlıkları farklıdır. Avrupa'da da yol sorduğunuzda elbette durup kibar bir şekilde anlatmaya çalışanlar olur. Ancak Türkler gideceğiniz yere kadar sizi götürür. Şöyle ki arabalı birine sorarsanız, arabası ile önden giderek size yolu tarif eder. Yürüyen birine sorarsanız yanınıza oturur ve sizinle birlikte gideceğiniz yere kadar rehberlik eder. Gideceğiniz yere ulaştığınızda da işte burası der ve gider. Japonlar ve Avrupalılar için bu durum tam anlamıyla kibarlık anlamındadır (Murakami, 1999, s. 126-127).

Kitapta Türklerin tembel olmalarına da sıklıkla yer vermiştir. Tembelliğin sadece bir yöreyle sınırlı kalmadığını, Karadeniz'deki ile benzer şekilde Doğu Anadolu'da yaşayan insanların da boş olduğunu vurgulamıştır. Ona göre, insanlar çoğunlukla yol kenarında oturmakta, ayakta sohbet etmekte, çay içmekte ve hiçbir iş yapmadan dolaşmaktadırlar. Ayrıca Türklerin zamanı boşa kullanmalarını eleştiren Murakami, “Türkler ile karşılıklı olarak sohbet ettiğinizde emin olun ki sohbetiniz uzun sürecektir. Türkler meraklı bir millet olup, zaman kavramları biz Japonlara göre zayıf ve yavaş olduğu için sohbet ister istemez uzayacaktır.” şeklinde ifade etmiştir. Hakkâri'de yaşayanlar ile Japonya'da yaşayanları kıyaslayarak da bu durumu pekiştirmiştir. Japonya'da insanların temizlik yapmak, alışverişe gitmek, köpek gezdirmek, eşya taşımak, aceleyle bir yerlere yetişmeye çalışmak gibi işlerle ilgilendiklerini, hep bir koşuşturmaya içerisinde olduklarını ancak Hakkâri'de bunlardan hiçbirine tanık olmadığını dile getirmiştir. Kısacası Murakami, Türklerin amaçsızca hareket ettiklerini ve zamanı yeterince önemsemediklerini ifade etmiştir (Murakami, 1999, s. 165).

Türklerin bazı konularda ağızlarının oldukça sıkı olduğuna değinen Murakami, bu noktada Kürt ve Ermeni sorunları üzerinden açıklamalarda bulunmuştur. Bu konuda Van'ın uzun zaman önce Ermenilerin şehri olduğunu belirten Murakami şöyle devam etmiştir:

Birinci Dünya Savaşı sırasında bölücüler, Türkiye'den bağımsızlıklarını kazanmak için Rus ordusuyla birlik olmuşlar, şehri ele geçirip, Türkleri öldürmüşlerdir. Ancak Rus Devrimi patlak verdiğinde ve devrimci hükümet tek taraflı barış yapıp ordusunu geri çektiğinde, Türk ordusu geri dönmüş ve misilleme olarak Ermenilere yönelik toplu bir katliam gerçekleştirmiştir. Geri kalan tüm Ermeniler bölgeden toplu olarak sınır dışı edilip, şehirleri de yıkılmıştır. Artık bu yıkık kasabada sadece bir leylek ailesi yaşamaktadır. Ancak bizi bu harabeye götüren, eskiden Ordu Özel Kuvvetleri mensubu olan yönetici ve rehber, buranın Birinci Dünya Savaşı sırasında Rus askeri bombardımanı sonucu yerle bir edildiğini anlattı... Mümkün olduğunca bu karanlık tarafa dokunmamaya çalışıyorlar (Murakami, 1999, s. 153).

Kürtlerin kültürel faaliyetlerinin, müziklerinin ve yayınlarının resmi olarak yasaklandığından, aslen Kürt olan Yılmaz Güney'in “Yol” filminin gösterimine izin verilmediğinden, kendisinin kaç kere hapishaneye

atıldığından da bahsetmiştir (Murakami, 1999, s. 155).

Eserinde Türkiye'ye gideceklere de tavsiyelerde bulunan Murakami, Türklerin sigaraya düşkün olduklarını, dolayısıyla Türkiye'ye ziyaret edecek kişilerin yanlarında muhakkak Marlboro sigarası alıp götürmelerini önermiştir. Kendisi Türkiye'yi ziyaret etmeden önce bu bilgiyi gezi rehberi kitabından edinmiş ve şaşırdığını itiraf etmiştir. Ancak buna rağmen yine de kitapta yazanları uygulayarak Duty Free'den bir karton Marlboro sigara aldığını da eklemiştir. Türkiye'de yardım aldığı kişilere, çevirme yapan askerlere, dağdaki çobana olmak üzere her kime sigara ikram ettiyse çok mutlu olduklarını görünce kitapta yazan tavsiyenin doğru olduğunu görüp, kendisi de Türkiye'ye gelecek olanlara bu konuda tavsiyede bulunmuştur. Özellikle Marlboro'nun bu ülkede farklı bir etkisi olduğunu da eklemiştir (Murakami, 1999, s. 170-171). Türk erkeklerinin hepsinin sigara içtiğini belirten Murakami, herhangi birine sigara ikram ettiğinde alan kişinin bir tanesini kulağının arkasına koyduğunu, bir tanesini de yaktığını dile getirmiştir. İkram ettikten sonra sigarasını yakmak için kendisinden çıkmak isteyenlerin olduğunu, ancak bazılarının çıkmadığını geri vermediklerini dile getirmiştir ve bu kadarının da fazla olduğunu söyleyerek eleştirmiştir. Sadece sigara konusunda değil, restoranlarda ya da başka yerlerde ödünç verdiği kalemını geri almak için de çok sıkıntı yaşadığını belirterek Türklerin ödünç aldıkları malı sahiplenme özelliklerini eleştirmiştir (Murakami, 1999, s. 171-172).

Kendilerine ait olmayan bir eşyayı almalarının yanı sıra ona göre aynı zamanda Türkler açgözlüdürler. Bu durumu da yaşadığı bir olaya dayandırarak şu şekilde aktarmıştır. Murakami, Doğu Anadolu Bölgesi'ni gezerken koyun sürüsü, eşeğe binen çoban ve çoban köpeği görmüştür. Murakami'nin şimdiye kadar gördüğü ve göreceği en fazla koyun sürüsü olduğu için sürüyü fotoğraflamak istemiştir. Aynı zamanda orada bulunan Alman turist de sürüyü fotoğraflamak istemiştir. Hem Murakami hem de Alman turist koyunların fotoğrafını çekmişlerdir. Koyunlarının fotoğraflandığını gören çoban gelerek her ikisinden para istemiştir. Alman turist çobanın istediği parayı vermiştir. Bunun üzerine Murakami de para yerine elinde kalan son Marlboroları vermiştir. Ancak çoban bununla yetinmemiştir. Murakami'nin açgözlü olarak nitelendirdiği çoban daha fazla sigara istemiştir. Murakami

sigarasının kalmadığını söyleyince o zaman da koyunlardan bir tanesini satın almasını istemiştir. Çobanın isteklerinin bitmeyeceğini anlayan Murakami çareyi kaçarak uzaklaşmakta bulmuştur (Murakami, 1999, s. 172).

Doğu Anadolu'da yaşadığı olay sadece çobanla sınırlı kalmamış, farklı ilginç ve can sıkıcı olaylar da yaşamıştır. Örneğin, yaşadığı bir diğer ilginç olayda da çocuklar hareket halindeki arabasının önüne atlamışlar, "Sigara, sigara" ve Gömlek, gömlek" diye bağırılmışlardır. Çocuklar bağırmaalarının yanı sıra, istediklerini alabilmek için arabasının camını da yumruklamışlardır. Çocuklardan kurtulmak için arabası ile basıp gitmekten başka çaresi olmadığını söyleyen Murakami, hızla giderken bir çocuğa çarptığında başının daha büyük belaya girebileceğini, çocukların aileleri tarafından öldürülebileceğini dile getirerek korktuğunu hissettirmiştir. Kendisinin dikkatlice çocuklara zarar vermeden oradan uzaklaşmaya çabaladığını dile getirmiştir (Murakami, 1999, s. 173). Dolayısıyla Murakami kâbus olarak nitelendirdiği köyde yaşadığı olaylardan sonra Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki gezisini pek eğlenceli ve güvenli bulmamıştır.

Murakami Türkiye'deki en kötü yer olarak da Doğu Anadolu Bölgesini işaret etmiştir:

En kötüsü tabii ki Doğu Anadolu. Oradayken her gün sabahtan akşama kadar delirdik, yıprandık, zehirlendik ve soğuk terler döktük. Çıktığımız her şehir, her sokak kirli ve çirkindi, yollar kötüydü. Şehir sokakları polisler, askerler ve koyunlarla doluydu. Ancak beni yanlış anlamayın. Burada çok kötü şeyler yazıyormuşum gibi gelebilir ama bunları kötü niyetle söylemiyorum. Yolculuktan kendimce keyif aldım... Gerçekten ilginçti. Fakat oraya tekrar gitmek ister misiniz diye sorarsanız, cevabım şu anda hayır. Belli bir amacınız varsa bilemem ama oraya bir kez gitmenin yeterli olduğunu hissediyorum (Murakami, 1999, s. 118).

Alıntıdan da anlaşıldığı üzere Murakami'nin Doğu Anadolu Bölgesi ile ilgili yazdıklarından sonra Japon okuyucularda ön yargı oluştuğunu söylemek mümkündür. Bölge hakkında neredeyse hiç olumlu cümle kurmamıştır.

Murakami, kitabın son sayfalarında eşi ile telefon konuşmasına yer vermiştir. Eşi, "Sanırım ikiniz Türkiye'de eğleniyorsunuz" şeklinde bir soru sormuştur. Murakami eşine cevap olarak hiçbir şey söylemese de içinden şunları geçirdiğini eserinde yazmıştır: "İkimiz de ishal olduk,

berbat yollarda araba kullanarak hayatımızı tehlikeye attık, sıcaktan hastalandık, köpeklerin saldırısına uğradık, çocuklar bize taş attı, sabahtan beri ekmek haricinde bir şey yemedik ve her zaman duşa giremiyorum. Nerede eğlenmiş olabilirim? (Murakami, 1999, s. 186-187)”

SONUÇ

1980’li yılların sonlarında Türkiye’ye gelen Haruki Murakami, üç haftalık gezisi boyunca elde ettiği kişisel tecrübelerini kaleme dökerek Türkiye’yi bir yabancıdan gözünden Japon toplumuna aktarmaya çalışmıştır. Murakami eserinde Türkiye’de gezdiği yerler ile ilgili kendisini etkileyen olaylardan örnekler vermiştir. Murakami, gördüğü her yeri anlatmaktan ziyade kendine göre belirli güzergâhlar seçmiş ve seçmiş olduğu yerleri geçmiş tarihleriyle beraber ayrıntısıyla okuyucuya aktarmayı tercih etmiştir. Tercihleri ile ilgili olarak da eser içerisinde herhangi bir sebep belirtmemiştir. Nitekim Ege ve Akdeniz Bölgesi’ni de gezmesine rağmen bu bölgelerden bahsetmek yerine daha çok Doğu Anadolu üzerinde yoğunlaşmıştır. Ege ve Akdeniz’deki gezilerinden memnun kalan Murakami’nin her iki bölgeyle ilgili olumlu görüşünü kitabına yazmaya değer görmediği söylenebilir. Bunun aksine olumsuzluk yaşadığı bölgeyi detaylı bir şekilde kaleme alması ise dikkat çekicidir. Bahsi geçen bölgelerde bir takım sıkıntılar yaşandığından anlattıkları olumlu bir Türkiye imajından oldukça uzaktır.

Kitapta dikkat çekici nokta ise Ermeni ve Kürt sorunu gibi siyasi konulara da yer verilmesidir. Murakami, Türk toplumunun bahsi geçen konular söz konusu olduğunda ağızlarının oldukça sıkı olduğunu dile getirmiştir. Kitap genel manada Türkiye ve Türkler ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz yönleri barındırmaktadır. Türklerin aşırı meraklı oluşu ve sabahtan akşama kadar kahvehanede hiçbir iş yapmadan oturmaları ve uzun uzun sohbet ederek zamana önem vermemeleri bir diğer ifade ile tembel olmaları, sigaraya aşırı düşkün olmaları olumsuz anlamda öne çıkan unsurlar arasındadır. Bunların yanı sıra Murakami’nin Doğu Anadolu Bölgesi’nde yaşadığı olaylara ilişkin anlattığı anekdotlar üzerinden Türk milletinin açgözlü olduğu ve ödünç aldığı herhangi bir şeyi iade etmeyip, sahiplenmeleri gibi özellikleri de diğer olumsuz yönleri arasında bulunmaktadır.

Türkiye ile ilgili olumsuz anlatım arasında yolların bozuk olması ve yön tarifinin eksikliği dikkat çekmektedir.

Murakami kendi arabası ile yolculuk ettiği için yollar konusunda sıkıntı yaşamış, sık sık kaybolmuştur. Haritada yer alan yolların gerçekte olmaması Murakami’nin Türkiye’deki yollar hakkında eleştiri getirmesine neden olmuştur. Murakami eserinde Türkiye’nin Güneydoğu Bölgesi’ndeki sorunlarına yer vermiştir. Türkiye’nin iç kısımlarını tehlikeli bulan Murakami, ülkedeki asker sayısının oldukça fazla olduğundan ve yaşanan terör olaylarından bahsederek Türkiye için güvenli olmayan bir ülke imajı çizmiştir. Murakami, Türk yemekleri konusunda da sorunlar yaşamış ve Türk yemeklerinin yağlı olduğunu, kokusuna alışamadığını, damak tadına uymadığını dile getirmiştir.

Diğer taraftan eserde Türkler ile ilgili olumlu görüşler de yer almaktadır. Türklerin aşırı kibar olduklarını dile getiren Murakami, yoldan geçen birine yol tarifi sorduğunuzda size gideceğiniz yere kadar eşlik ederler şeklinde dile getirmiştir. Türk yemeklerine her ne kadar alışmasa da Türk ekmeğinin şimdiye kadar yediği ekmekler içerisinde en lezzetlisi olduğunu belirterek, seyahati boyunca genellikle ekmek, çay, peynir ve domates ile beslendiklerini söylemiştir. Nitekim gün içerisinde birçok kez çay içtiğini ifade eden Murakami, üç hafta gibi kısa sürede çay tiryakisi olduğunu da itiraf etmiştir.

Sonuç olarak gezi kitabı niteliğinde olan Uten Enten’in, 1980 sonları Japonya’ında Türkiye’ye yönelik bakış açısının şekillenmesini sağladığı düşüncesindeyiz. Çünkü eserin ilk baskısı 1990 yılında yapılmıştır. Çalışmada incelenilen kitap ise 18. baskı olup, 1999 yılında basılmıştır. 9 yıl içerisinde 18 baskı yapan bir eserin okuyucu tarafından beğenildiği düşünülebilir. Bundan dolayı Murakami’nin eserinin Japon toplumunda Türkiye’ye yönelik bakış açısını etkilediğini söylemek mümkündür. Kitap fotoğraflarla da renklendirilmiştir. Özellikle erkek ve kız çocuklarının resimlerinin eklenmesi Japon toplumunun Türk çocukları üzerinde fikir sahibi olmalarını sağlayacaktır. Ancak Murakami’nin yaşadıklarından dolayı eserin bazı noktalarında olumsuz bir Türkiye imajı çizildiği bir gerçektir. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi’nin anlatılması ülkenin güvensiz olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Eserin geneline bakıldığında Türkiye ile ilgili anlatılanların Türkiye’yi daha önce hiç görmemiş birinde önyargıya sebep olacağını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Akbay, O. H. (2012). Bir Japon aydının gözünden Türkler – Nagase Hōsuke'nin Türkiye izlenimleri. *Sefad*, 27, 177-190.
- Doyuran, L. (2018). Medyatik bir çalışma alanı olarak eleştirel söylem çözümlemesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5/4, 301-323.
- Dündar, A. M. (2015). Muhayyel tarihe itiraz: Ertuğrul Faciası, Yamada Torajiro ve Abdülhalim Noda Shotaro üzerine. K. A. Akkemik (Ed.), *Doğu Asya'nın politik ekonomisi içinde (s. 362-372)*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Erdemir, A. V. (2014). *Japonya'da Türk imgesinin oluşumu 1890 – 1914*, Kurgu Kültür Merkezi Yay.
- Erdemir, A.V. (2011). A realistic approach to the achievements of Torajiro Yamada and his relationship with Turkey. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/1, 217-227.
- Erkin, H. C. (2002). Japon gezgin Ienaga Toyokichi nin 1899-1900 hatıratı. *OTAM*, 14, 237-243.
- Erkin, H. C. (2004). *Geçmişten günümüze Japonya'dan Türkiye'ye bakış*, Vadi Yay.
- Etō, J. (1965). Natsume Sōseki: a Japanese Meiji intellectual. *The American Scholar*, 34/4, 603-619.
- Haruki Murakami Japanese author. <https://www.britannica.com/biography/Haruki-Murakami> adresinden alındı. Erişim tarihi: 05.04.2020
- Hasebe, K. (2017). Osmanlı İmparatorluğu ile Japonya arasındaki ilişkilerinin tarihçesi: sergideki Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerle. K. Hasebe, N. Misawa ve S. Levent (Eds.), *Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya içinde (s. 1-73)*. Asya Kültürleri Araştırma Enstitüsü.
- Kazuhiko, S. (2003). The Japanese image of Turks in Meiji Era 1868 – 1912. S. Esenbel (Ed.), *The rising sun and the Turkish crescent içinde (s. 49-86)*. Boğaziçi University Press.
- Komatsu, K. (2004). *Osuman Teikoku no kindai to kaigun*, Sekaishi Ribretto.
- Maden, S. (2008). Türk edebiyatında seyahatnameler ve gezi yazıları. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37, 147-158.
- Misawa, N. (2005). Meijijiki niokeru Nihon no kōteki iryō seido to Erutu-ruru go: Meiji 23nen no koreraka niokeru Gaikokujin kansen taiō jirei. *Nihon Chūtō Gakkai Nenpō*, 43/2, 149-171.
- Murakami, H. (1999). *Uten enten*, Shinchosha.
- Murakaminin Türkiye seyahatnamesi. <https://www.izdiham.com/murakaminin-turkiye-seyahatnamesi/> adresinden alındı. Erişim tarihi: 15.02.2020
- Takahashi, T. (1982). Türk-Japon münasebetlerine kısa bir bakış (1876-1945). *Türk Dünyası Araştırmaları*, 18, 124-148.
- Toyama, A. (2004). *Yüzyılın dönemecinde Türkiye*. H. Can Erkin (Çev.), Türk Japon Vakfı Yay.